

Invandrarbarn i Sverige

Sven Reinans

Antalet utländska barn i Sverige i skolåldern är f. n. ca 60.000 och ungefär 70.000 barn är i åldern 0—6 år. Närmare två tredjedelar av dessa barn är från de nordiska länderna och hälften är finska medborgare. Andra stora grupper är jugoslaver, tyskar och greker. I tabell 1 visas antalet utländska medborgare vid årsskiftet 1972/73.

Dessa uppgifter — som är de som vanligen anförs på tal om invandrare — avser således barn som är utländska medborgare. När man talar om invandrarbarn menar man dock ofta någonting annat. I tabellens siffror finns således inte med barn som har en svensk fader med utländsk moder, ej heller finns med barn till naturaliserade svenska medborgare. Å andra sidan är de flesta utländska barn i Sverige födda här och är således ej formellt "invandrare", och en del av dem har en svensk mor. Av barnen i åldern 4—6 år kan två tredjedelar beräknas vara födda i Sverige medan en tredjedel har kommit hit från andra länder. Bland de utländska barnen återfinns även barn som har adopterats i Sverige. Adoptionen medför icke att barnet blir svensk medborgare, utan en naturalisation i vanlig ordning måste ske. (Jämför uppgifterna om koreanska medborgare i tabell 1.)

Från bl. a. finskt håll har man på den senaste tiden riktat skarpa angrepp mot invandrarbarns situation i Sverige. Dessa angrepp har bl. a. baserats på citat av statistiska uppgifter om invandrarbarnens språksvårigheter i skolan, bristfälliga möjligheter att fortsätta skolgången efter avslutad grundskola etc. Närmare granskning av dessa statistiska uppgifter visar emellertid att de ofta är dåligt underbyggda och att det över huvud taget är svårt att tala om "invandrarbarn" som någon enhetlig grupp. Det troliga är att det stora problemet för "invandrarbarn" inte är deras formella skolutbildning utan är av en mera genomgripande psykologisk art, framhåller byrådirektör Sven Reinans, biträdande sekreterare i invandrarutredningen. Han redovisar i nedanstående artikel det statistiska underlag man har beträffande invandrarbarn i Sverige och diskuterar olika undersökningar som utförts beträffande deras situation.

Antalet utländska medborgare i Sverige sjönk mellan första januari och sista december 1972 med ungefär 10.000 personer. Antalet barn under 3 år sjönk likaledes medan de äldre årsgrupperna är oförändrade eller har ökat något. Förutom in- och utvandringar påverkas detta antal av födelser och dödsfall, naturaliseringar och naturligtvis av att barnen blir äldre. De senaste åren har ungefär 10.000 barn fötts i Sverige med utländskt medborgarskap. Ytterligare ett par tusen barn har en svensk fader men utländsk moder och ett okänt antal har naturaliserade svenska föräldrar. Dödligheten i de aktuella åldrarna är låg. Betydligt större roll spelar naturaliseringarna. Av de utlänningar som blir svenska medborgare genom naturalisering är en mycket stor del barn. De senaste åren har ca 4.000 av totalt ungefär 10.000 naturaliserade varit i åldrarna under 15 år.

Tabell 1. I Sverige bosatta utlänningar (och statslösa) efter medborgarskap och ålder den 31.12.1972 och 1971

Medborgarskaps- land	Ålder						Summa 0—17 år	Samtliga åldrar
	—3	4—6	7—0	10—12	13—15	16—17		
Finland	19 059	14 946	12 851	10 308	8 119	4 908	70 191	196 999
Jugoslavien	4 396	2 786	1 912	1 513	1 313	1 022	12 942	40 726
Danmark	1 989	1 885	2 198	1 997	1 843	968	10 880	29 292
Norge	2 307	1 742	1 608	1 405	1 131	690	8 883	26 674
Tyskland	2 238	1 696	1 344	816	638	320	7 052	19 213
Grekland	1 964	1 198	768	643	630	433	5 636	16 853
Italien	766	547	429	293	253	139	2 427	7 093
Storbritannien	716	497	395	252	176	87	2 123	5 922
Turkiet	613	327	321	272	242	183	1 958	5 078
USA	464	390	329	244	204	96	1 727	6 397
Österrike	564	428	302	163	105	52	1 614	4 525
Korea	1 109	291	47	6	2	3	1 458	1 554
Övriga länder	4 442	2 465	1 943	1 557	1 404	844	12 655	46 379
Samtliga 1972	40 627	29 198	24 447	19 469	16 060	9 745	139 546	406 705
Samtliga 1971	42 099	29 787	23 873	19 105	15 645	9 835	140 344	416 567

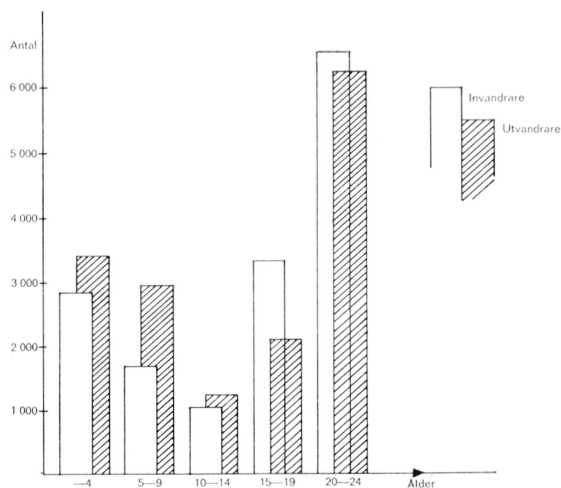
Oenhetligt flyttningsmönster

Under 1972 registrerades i Sverige flera utvandrare än invandrare för första gången sedan 1929. Totalt blev utflyttningsnettot för utländska medborgare 6.691 personer. För barn under 15 år var nettoutflyttningen 2.015. Endast i åldrarna kring 20 år, och för åldrarna över 65 år, registrerades nettoinvandring. I figur 1 visas in- och utvandringen för utländska medborgare år 1972 efter ålder för åldrarna upp till 24 år. Det mönster som framträder i figuren har gällt även tidigare år och är ungefär detsamma för olika nationaliteter; både bland in- och utvandrarerna finns relativt få barn i skolåldern, medan rätt många kommer till Sverige i späd ålder. Detta innebär att relativt få utländska barn börjar sin skolgång i Sverige i mellan- och högstadiet. I en undersökning i Västmanlands län 1966 bland eleverna i nionde klass visade det sig att 83 procent av "invandrarbarnen" hade börjat sin skolgång i Sverige i klass 1 och endast 4 procent hade gjort detta i högstadiet.

Skolgången i Sverige är naturligtvis svårast för de barn som kommer till Sverige i mellan- eller högstadieåldern och hamnar i en svenskspråkig skola utan att kunna svenska. Det är således dock

ett, i förhållande till hela antalet invandrarbarn i Sverige, begränsat antal barn som möter sådana svårigheter. Antalet invandrade barn varierar mindre än den totala invandringen mellan olika år. Detta sammanhänger med att under år med omfattande arbetskraftsinvandring många män kommer ensamma till Sverige och hustrun och ev.

Figur 1. In- och utvandring 1972 av utländska medborgare i åldrarna 0—24 år.

Tabell 2. In- och utvandringen av finska, jugoslaviska och turkiska barn i åldern 5—9 år åren 1968—1972.

	Finland			Jugoslavien			Turkiet		
	In	Ut	Netto	In	Ut	Netto	In	Ut	Netto
1968	1 054	408	646	169	39	130	38	9	29
1969	2 909	338	2 571	218	39	179	54	5	49
1970	2 931	642	2 289	643	69	574	94	1	93
1971	823	1 153	—330	396	99	297	81	10	71
1972	504	1 435	—931	114	144	—30	91	18	73

barn kommer vid en senare tidpunkt. Detta mönster är dock olika för olika nationaliteter. I *tabell 2* visas in- och utvandringen för finska, jugoslaviska och turkiska barn i åldern 5—9 år åren 1968 till 1972. De finska familjerna flyttar i stor utsträckning tillsammans. Invandringens omfattning är starkt beroende på konjunkturerna i Sverige. För jugoslaver och turkar gäller att någon mera omfattande arbetskraftsinvandring inte har ägt rum efter 1967 då krav på arbetstillstånd före invandringen infördes. Då fanns såväl bland jugoslaver som turkar relativt många män med familjer i hemlandet. Medan de jugoslaviska familjerna i stor utsträckning kom till Sverige redan 1969—1970, är denna utveckling för turkarnas del ännu inte avslutad. Den minskning av antalet utländska barn i de lägsta åldrarna som har skett i Sverige under 1972 har gällt framförallt medborgare i Finland och de skandinaviska länderna, däremot har antalet barn från mera "exotiska" länder, däribland Turkiet, ökat.

Invandrarbarn ingen enhetlig grupp

Som torde ha framgått är det svårt att tala om "invandrarbarn" som en enhetlig grupp eller att på ett meningsfullt sätt avgränsa gruppen "invandrarbarn". Det avgörande borde ju ej vara om barnets föräldrar eller barnet självt har kommit hit från ett annat land utan den språkliga och kulturella miljö barnet har här, om man i hemmet använder ett annat språk än svenska etc. För denna mycket mera betydelsefulla kategorisering är den redovisade statistiken över utländska barn ett mycket dåligt hjälpmedel och någon annan statistik finns ej.

En mycket stor del av de utländska barnen torde vara enbart svenskspråkiga. Uppåt en femtedel av de finländska invandrarna har svenska som modersmål. De flesta barnen med tyskt medborgarskap torde ha en svensk moder och förmodligen ha svenska som hemspråk etc. Å andra sidan finns det naturaliserade invandrare vars barn växer upp i en icke svenskspråkig miljö, men som naturligtvis inte "syns" i den statistik som avser utländska medborgare. Detta gäller t. ex. esterna som efter finnarna utgör den största språkminoriteten i Sverige (ca 24.000 personer i Sverige har estniska som modersmål).

Språkkunskaperna

Uppgifterna om "invandrarbarns" språkkunskap är mycket bristfälliga, detta gäller såväl kunskap i svenska som modersmålet. Kunskaperna i svenska torde i allmänhet vara betydligt bättre än kunskaperna i hemspråket. Det torde vara mycket vanligt att barnen även i hem där föräldrarna sinsemellan och med barnen talar ett annat språk endast talar svenska. De siffror som finns från olika undersökningar tyder på att svenska är det enda eller det vanligaste umgängesspråket för cirka 70 procent av alla utländska barn i Sverige. Gissningsvis kan ungefär en tiondel av de utländska barnen ha så dåliga kunskaper i svenska att de är i behov av stödundervisning. Betydligt flera har dåliga kunskaper och behöver undervisning i hemspråket.

I den stora språkundersökning som finsk-svenska utbildningsrådet genomförde 1968 uppgavs t. ex. att av finländska 10—12-åringar 80

procent talade svenska obehindrat medan endast 37 procent talade finska obehindrat. Detta innebär naturligtvis inte att alla larmrapporter om "invandrarbarns" svårigheter med svenska är falska. Men vanligen talar man då om nyinflyttade elever, och de utgör endast en bråkdel av alla "invandrarbarn". Det förekommer även att undersökningsresultatet feltolkas eller presenteras på ett felaktigt sätt. T. ex. påstås i en ofta citerad rapport från Gävleborgs län att endast 44 procent av "invandrarbarnen" i skolan förstår vad fröken säger. Går man tillbaka till själva undersökningen framgår det att man frågade elever med utländskt medborgarskap "tycker du att du förstår allt vad fröken säger". Siffran 44 procent gäller dem som svarade "alltid", men dessutom svarade 43 procent att de "för det mesta" förstod vad fröken sade, 10 procent svarade "ibland" och 3 procent "sällan" eller "inte alls". Hur många infödda svenska barn skulle på en motsvarande fråga sanningsenligt kunna säga att de "alltid" förstår vad fröken säger?

Skolans målsättning med "invandrarbarn" är naturligtvis att ge dem en med andra barn likvärdig utbildning. I det syftet har man bl. a. infört stödundervisning i olika former. Under senare år har till detta fogats målsättningen att barnen skall lära sig även sitt modersmål. Från 1968 är således en viss begränsad modersmålsundervisning möjlig. I praktiken är denna undervisning dock ej tillräcklig, varken när det gäller antalet barn som nås av undervisningen eller dess innehåll. Enligt en enkät som SÖ gjorde vårterminen 1971 fick då endast 3.853 "invandrarelever" undervisning i hemspråket.

"Dubbel halvspråkighet"

Man har ofta pekat på riskerna med att hemmet och skolan använder två olika språk. Hemspråket kommer inte att utvecklas till ett intellektuellt redskap samtidigt som skolspråket inte förankras i barnets emotionella upplevelser. Man talar om "dubbel halvspråkighet". Denna bild torde ha giltighet i alltför många fall, även om det än så länge knappast finns några empiriska data till stöd

för teorin. Ett ofta framfört påstående är att andelen "invandrarbarn" som fortsätter sin skolgång efter avslutad grundskola är väsentligt lägre än för "svenska" barn. Mot den skisserade bakgrunden med "dubbel halvspråkighet" förefaller detta vara mycket troligt. De undersökningar som har utförts visar dock snarast att skillnaderna mellan "invandrarbarn" och "svenska" barn när det gäller fortsatt skolgång är små. De ofta citerade uppgifterna om att endast 15 procent av invandrarbarn mot 85 procent av alla barn fortsätter sin skolgång bygger ej på någon undersökning utan är en (dålig) gissning. Att jämföra andelen studerande bland svenska resp. utländska medborgare i åldern 17—19 år, som man ibland har gjort, säger ingenting om i vad mån "invandrarbarn" fortsätter sin skolgång. I dessa åldersklasser sker ju en stor invandring av utländska ungdomar som kommer hit framförallt från Finland för att söka arbete medan de som vill utbilda sig stannar i hemlandet. Det är också vanligt att man i de undersökningar som görs utesluter någon grupp "invandrarbarn", t. ex. att de naturaliserade inte ingår. I en undersökning som utförs av lärarhögskolan i Stockholm följer man utvecklingen för de elever som gick i årskurs 9 i Västmanlands län år 1966. Ett halvt år efter avslutad grundskola gick 25 procent av invandrareleverna mot 28 procent bland övriga elever i gymnasium, 15 respektive 16 procent fick fackskoleutbildning och 32 resp. 28 procent gick i yrkesskola. Två och ett halvt år efter avslutad grundskola gick 29 procent av invandrarbarnen i gymnasium mot 28 procent bland de övriga eleverna, 4 respektive 5 procent gick i fackskola och 11 respektive 13 procent i yrkesskola. Två och ett halvt år efter avslutad grundskola förvärvsarbetade 31 procent av invandrareleverna och 33 procent av de övriga eleverna. Ingen av dessa skillnader är statistiskt säkerställd.

Problemen av psykologisk art

Den reservationen måste naturligtvis tillfogas att den refererade undersökningen gäller förhållandena för flera år sedan. Det troliga är dock att

det stora problemet för "invandrarbarn" inte är deras formella skolutbildning utan är av en mera genomgripande psykologisk art.

I några små undersökningar som har utförts inom den psykiska barn- och ungdomsvården har man funnit mycket stora andelar invandrarungdomar bland de intagna. Dr Kerstin Laurén som har utfört en sådan undersökning i Stockholms län fann 31 "invandrarbarn" bland 100 intagna. Av de 31 fallen gällde alla utom ett barn som var födda i Sverige eller hade kommit hit i späda ålder och deras svårigheter leds tillbaka på störd identitets-

bildning. Om frekvensen invandrarbarn vore densamma som för "svenska" barn borde endast några fall ha ingått i materialet. I andra liknande studier har man funnit ännu högre andelar invandrarbarn. Dessa förhållanden bör framförallt uppmärksammas i fortsatta undersökningar av invandrar- och minoritetsbarns situation i Sverige. Lösningen kan inte ligga i en försvenskning av invandrarna utan i att såväl samhället som de aktuella individerna på ett annat sätt än hittills lär sig acceptera minoritetssituationen.

Vill Ni lära känna Schweiz?

Sök tjänst i

Spital Neumuenster, 8125 Zollikerberg/
Zuerich

Vårt sjukhus ligger i vacker omgivning i
utkanten av Zürich.

För vår moderna operationsavdelning
söker vi en

legitimerad narkosköterska
(Anästhesieschwester)

och en

legitimerad sjuksköterska

vilka är intresserade för utbildningen av
narkosköterskor (Anästhesieschwester)
under ledning av våra narkosläkare.

Vi erbjuder Er god lön och nutida sociala
förmåner, personalmatsal, och, om så
önskas, bostad.

Intresserade sänder ansökan till "Oberschwes-
ter des Spitals Neumünster, 8125 Zollikerberg/
Zürich". Telefon 01/63 77 00.

Fotoprint kan

BLANKETTER

Distinkt tryck på högklassigt papper, rätt pris
och omgående leverans är orsaken till att allt
fler läkare och sjukvårdsinrättningar anlitat vår
blankettservice.

Några blankettproblem får Ni aldrig, om Ni
vänder Er till oss. Vi är utrustade att utveckla
och tillverka för Er passande blanketter, att
användas i de rutiner som ingår i såväl vård
som administration.

Välkomna med Era beställningar och förfråg-
ningar.

Tryckeriaktiebolaget

fotoprint

Kungsbäcka

Tel. 0300/110 00-1-2